

ردیف

تاریخ ادبیات

درس ۱

نمره

۰/۵

درستی و نادرستی هر عبارت را مشخص کنید. (تهران - مدرسه شهید مفتاح - دی ۹۷)
الف) قائم مقام فراهانی با تغییر سبک نگارش، تکلف و پیچیدگی را وارد عرصه نثر فارسی کرد.
ب) بیشترین خوانندگان روزنامه «نسیم شمال» که در رشت منتشر می شد، مردم تهران بودند.

درستی نادرستی

۰/۲۵

در عصر مشروطه، بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان های بود. (تهران - مدرسه ترکیه - دی ۱۴۰۰)

۰/۵

گزینه مناسب را انتخاب کنید. (شیراز - مدرسه حضرت خدیجه (س) - دی ۹۷)

الف) «ادیب الممالک فراهانی» سردبیری کدام روزنامه را برعهده داشت؟

۱) مجلس ۲) بهار ۳) نوبهار ۴) سروش

ب) روی گردانی از کدام سبک شعری موجب پیدایش «سبک بازگشت» شد؟

۱) عراقی ۲) خراسانی ۳) هندی ۴) سلجوقی

۰/۲۵

توضیح زیر معرّف کدام شاعر دوره بیداری است؟ (تهران - مدرسه باقرالعلوم (ع) - دی ۹۷)

«در به کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعاری ساده و روان مهارت بسیار داشت. در طنز و هجو و هزل چیره دست بود.»

۰/۵

پدید آورنده هر اثر را بنویسید. (سمنان - مدرسه فرزادگان - دی ۱۴۰۱)

الف) منشآت:

ب) روزنامه سروش:

تحلیل نظم و نثر

۱

شعر زیر را از نظر ویژگی های تاریخی «دوره بیداری» بررسی نمایید. (آذربایجان غربی - مدرسه خلیج فارس - دی ۹۷)

«ای مرغ سحر چو این شب تار
وز نفعه روح بخش اسحار
بگشود گره ز زلف زر تار
یزدان به کمال شد پدیدار
بگذاشت ز سر سیاهکاری
رفت از سر خفتگان خماری
محبوبه نیلگون عماری
و اهریمن زشت خو حصاری
یاد آر ز شمع مُرده یاد آر»

درس ۲

موسیقی شعر

۰/۵

درستی و نادرستی عبارات زیر را مشخص کنید. (مشهد - مدرسه رویش - دی ۹۷)

الف) در تعیین مرز پایه ها، نظم همسان بر نظم ناهمسان ترجیح دارد.

ب) درک خوش آهنگی و دل نشینی موسیقی شعر، به هوش موسیقایی و حافظه دیداری ما وابسته است.

۱

با خوانش درست بیت زیر و درک پایه های آوایی آن، همسان یا ناهمسان بودن وزن بیت را تعیین نمایید. (تهران - مدرسه تربیت - دی ۹۷)

«دلم سر به هامون رها می پسندد
سرم بالش از صخره ها می پسندد»

۱

کدام یک از ابیات زیر را می توان به دو صورت دسته بندی هجایی کرد؟ آن بیت را به یکی از آن دو صورت تقطیع کنید. (اردبیل - مدرسه فرزادگان - دی ۹۹)

الف) دنیا نیرزد آن که پریشان کنی دلی
زنهار، بد مکن که نکرده است عاقلی

ب) چو بشنوی سخن اهل دل، مگو که خطاست
سخن شناس نه ای جان من، خطا اینجاست

۰/۵

کدام یک از ابیات زیر دارای وزنی «ناهمسان» است؟ وزن بیت ناهمسان را بنویسید. (تهران - مدرسه مفتاح - دی ۹۷ - با تغییر)

الف) مگردان سر از دین و از راستی
که خشم خدا آورد کاستی

ب) گفתי گله ای ز ما نداری
دارم گله از تو پس ندارم

در هر یک از بیت‌های زیر، قسمت‌های مشخص شده پدیدآورنده کدام آرایه‌های معنوی است؟ (زنجار - مدرسه مهدیه - دی ۹۷)

الف) ارغوان جام عقیقی به سمن خواهد داد چشم نرگس به شقایق نگران خواهد شد
ب) به تولای تو در آتش محنت چو خلیل گوییا در چمن لاله و ریحان بودم
پ) زینهار از قرین بد، زینهار و قنا رینا عذاب النار

«تضمین» به کار رفته در بیت زیر را توضیح دهید. (ابرز - شاهد - دی ۹۷)

«ایوب با چندین بلا، کاندربلا شد مبتلا پیوسته این بودش دعا: «الصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ»»

درباره «تلمیح» به کار رفته در بیت زیر به اختصار توضیح دهید.

«چو گل گر خورده‌ای داری، خدارا صرف عشرت کن که قارون را غلط‌ها داد سودای زراندوزی»

در بیت‌های زیر، واژه‌های پدیدآورنده آرایه «مراعات نظیر» را مشخص کنید. (رشت - مدرسه طاهره صدیقه (س) - دی ۹۷)

الف) سرمن مستِ جمالت دل من رام خیالت گهر دیده نثار کف دریای تو دارد
ب) با آن که جیب و جام من از مال و می تهی است مارا فراغتی است که جمشید جم نداشت

در کدام گزینه، آرایه‌های ارائه شده در داخل کمانک، تماماً درست است؟

الف) هر کسی کاو دور ماند از اصل خویش باز جوید روزگار وصلِ خویش

(تلمیح - جناس)

ب) ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند تا تو نانی به کف آری و به غفلت نخوری

(مراعات نظیر - تضمین)

در ابیات زیر، آرایه‌های «مراعات نظیر، تلمیح و تضمین» را مشخص نمایید. (تخران - مدرسه تربیت - دی ۹۷)

الف) چون در این میدان نداری دست‌وپایی همچو گوی چون در اختیار سر به زلف همچو چوگانش گذار
ب) یار بی‌پرده از در و دیوار در تجلی است یا اولی‌الابصار
پ) بهر این فرمود رحمان ای پسر کل یوم هو فی شأن ای پسر

درستی و نادرستی هر عبارت را مشخص کنید. (تخران - مدرسه باقر العلوم (ع) - دی ۹۷)

الف) در نثر دوره بیداری، واژه‌ها و ترکیب‌های عربی ناآشنا کمتر به چشم می‌خورد. درست نادرست
ب) در شعر دوره بیداری، توجه به قالب‌های غزل و قصیده در شعر ملک الشعراء و ادیب‌الممالک بیشتر است. درست نادرست

بارزترین شاخصه زبان شعر «عصر بیداری» چیست؟ (تخران - مدرسه صالح - دی ۹۷)

دو نمونه از شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری را نام ببرید.

هر یک از ویژگی‌های ارائه شده، مربوط به کدام سطح و قلمرو شعر عصر بیداری است؟ (یک قلمرو اضافه است.)

(اصفهان - شاهد حضرت زینب (س) - دی ۹۷)

ردیف	ویژگی سبکی	قلمرو
الف	توجه به واژگان کهن در شعر برخی از شاعران	زبانی
ب	گرایش به قالب‌های کم کاربرد در شعر بعضی از شاعران	ادبی فکری

متن زیر از کتاب «چرند و پرند» دهخدا است؛ آن را از نظر ویژگی‌های «زبانی» نثر دوره «بیداری» بررسی نمایید. (دو مورد ذکر کنید.)

(نوشهر - مدرسه فرزادگان - دی ۹۷)

«تمام آن حرف‌ها یادش رفته، تا یک فزاش قرمزپوش می‌بیند، دلش می‌تپد. تا به یک ژاندارم چشمش می‌افتد، رنگش می‌پرد، هی می‌گوید: امان از همنشین بد...»

ردیف

تاریخ ادبیات

درس ۱

- ۰/۲۵ ۱ در متن زیر، یک واژه نادرست به کار رفته است. درست آن را بنویسید. (نهم - خرداد ۱۴۰۰)
«عرصه هنر عارف قزوینی تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی‌ای بود که در برانگیختن مردم و آزادی خواهی نقش بسیار مؤثری داشت. او مضامین طنز و ستیز با نادانی را با آوازی زیبا و پرشور می‌خواند.»
نویسنده هر اثر را بنویسید.
الف) شمس و طغرا:
ب) داستان باستان:

درس ۲

- ۷/۲۵ ۳ با توجه به بیت زیر، جدول زیر را کامل کنید و همسان یا ناهمسان بودن وزن بیت را مشخص نمایید.
«حسن تو دایم بدین قرار نماند / مست تو جاوید در حُمار نماند»
(تحریر - مدرسه صالح - دی ۹۷)
پایه‌های آوایی	
وزن	

موسیقی شعر

زیبایی شناسی

درس ۳

- ۰/۷۵ ۴ ابیات زیر را به لحاظ دارا بودن آرایه‌های «مراعات نظیر، تلمیح، متناقض‌نما و تضمین» مرتب نمایید. (یک بیت اضافه است).
(ش - مدرسه طاهره صدیقه (س) - دی ۹۷)
- الف) همچو فرهاد بُود کوهکنی پیشه ما / کوه ما، سینه ما، ناخن ما تیشه ما
ب) بادی که در زمانه بسی شمع‌ها بکشت / هم بر چراغدان شما نیز بگذرد
پ) با کمال احتیاج از خلق استغنا خوش است / با دهان تشنه مردن بر لب دریا خوش است
ت) چشم حافظ زیر بام قصر آن حوری سرشت / شیوه «جئات تجری تحتها الانهار» داشت
- ۰/۵ ۵ سعدی در نوشته زیر، با به کارگیری کدام آرایه معنوی، ارتباط میان اجزای کلام را برقرار کرده است؟ (کرمان - مدرسه شریعی - دی ۹۷)
«عاکفان کعبه جلالش به تقصیر عبادت معترف که: «ما عبدناک حق عبادتک.»»

درس ۴

- ۱ ۶ هر یک از توضیحات زیر مربوط به کدام قلمرو و سطح شعر دوره بازگشت است؟ (آذربایجان غربی - مدرسه قائم - دی ۹۷)
الف) انتخاب زبان محاوره و عمومیت یافتن شعر:
ب) گرایش به قالب‌های کم کاربرد و رغبت به سرودن تصنیف و ترانه:
۰/۲۵ ۷ از ضعف‌های تکنیکی رایج در اغلب داستان‌های مشروطه نمونه‌ای را بنویسید.

سبک شناسی

تحلیل نظم و نثر

درس ۵

- ۱ ۸ اساسی‌ترین درون‌مایه هر یک از سروده‌های زیر را بررسی کنید.
الف) آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی / دست خود ز جان شستم از برای آزادی
ب) یک چادری از عفت و ناموس به سر کن / وانگاه برو مدرسه، تحصیل هنر کن

درس ۵

- ۱ ۹ هر یک از تقطیع‌های هجایی داخل کمانک با کدام اختیار شاعری مطابقت دارد؟
الف) ساقی ما (-UU) / ب) شب و روز (U - U)
۱ ۱۰ پس از تقطیع هجایی بیت زیر، اختیار شاعری زبانی به کار رفته در آن را بیابید و توضیح دهید. (اصفهان - شاهد حضرت زینب (س) - دی ۹۷)
«آمد سوی کعبه سینه پرچوش / چون کعبه نهاد حلقه در گوش»

موسیقی شعر

درس ۶

- ۰/۵ ۱۱ در بیت زیر، «نشر ۱» و «نشر ۲» را بیابید و بنویسید. (تحریر - مدرسه تربیت - دی ۹۷)
«فرو رفت و بر رفت روز نبرد / به ماهی نم خون و بر ماه گرد»

زیبایی شناسی

۰/۲۵	در کدام بیت زیر، لف و نشر «نامرتب» مشهود است؟ الف) تا رفتنش بینم و گفتنش بشنوم ب) از عفو و خشم تو دو نمونه است روز و شب	۱۲
۰/۲۵	از پای تا به سر همه سمع و بصر شدم وز مهر و کین تو دو نمونه است شهد و سم	
۰/۲۵	در هر یک از موارد گروه «الف» کدام آرایه ادبی گروه «ب» به کار رفته است؟ (در قسمت «ب» یک آرایه اضافه است.) (اسلامشهر - مدرسه شیخ کلینی - دی ۹۷ - با تغییر)	۱۳
	«الف» گرمی مهر به ویرانه و آباد یکی است / حُسن اگر تیغ کشد بنده و آزاد یکی است ب) دو کس دشمن مُلک و دین اند: پادشاه بی حلم و زاهد بی عمل پ) از تهی سرشار / جویبار لحظه‌ها جاری است	
	«ب» ● متناقض نما ● لف و نشر ● تضاد ● مراعات نظیر	
۰/۱۵	درستی و نادرستی هر عبارت را مشخص کنید. (شیراز - مدرسه حضرت خدیجه (س) - دی ۹۷)	۱۴
۰/۲۵	الف) جلال آل احمد، از جمله نویسندگان معروف عصر انقلاب است که در عرصه داستان کوتاه و حوزه دفاع مقدس قلم می‌زند. ب) از ویژگی‌های نثر دوره معاصر، روی آوردن به داستان کوتاه و ترجمه آثار داستانی است.	
۰/۲۵	در کدام گزینه، یکی از عناوین دوره «سوم» شعر معاصر بازگو شده است؟ الف) جدال بر سر شعر کهنه و نو ب) دوره کمال جریان‌های ادبی ت) تأسیس اولین کنگره نویسندگان و شاعران	۱۵
۰/۲۵	اولین تجربه داستان نویسی «سیمین دانشور» چه نام دارد؟	۱۶
۰/۲۵	توضیحات زیر معرف کدام نویسنده نثر دوره معاصر است؟ (تهران - مدرسه صالح - دی ۹۷)	۱۷
۰/۲۵	«وی آغازگر داستان نویسی فارسی به شیوه نوین در زبان و ادب فارسی است. در داستان، بیشتر از اینکه به محتوا توجه داشته باشد، به سبک نویسندگی و کاربرد کلمات عامیانه و متداول در نثر توجه داشت و کلام را به طبع خوانندگان نزدیک می‌ساخت.»	
۰/۱۵	کدام ویژگی برجسته متن زیر، بر تأثیرگذاری و زیبایی آن افزوده است؟ «شش دانگ حواسم پیش مصطفی است که نکند بوی غاز چنان مستش کند که دامنش از دست برود؛ ولی خیر، الحمدلله هنوز عقلش به جا و سرش توی حساب است...» (محمدعلی جمال‌زاده)	۱۸
۱	با توجه به سروده زیر از «مهدی اخوان ثالث»، به پرسش‌ها پاسخ دهید. «سلامت رانمی خواهند پاسخ گفت / سرها در گریبان است / کسی سر بر نیارد کرد پاسخ گفتن و دیدار یاران را / ننگه جز پیش پا را دید نتواند / که ره تاریک و لغزان است / و گر دست محبت سوی کس یازی / به آگراه آورد دست از بغل بیرون / که سرما سخت سوزان است...» الف) درون مایه سروده چیست؟ ب) ویژگی‌های زبانی سروده را بررسی کنید. (دو مورد) پ) قالب شعری سروده چیست؟	۱۹
۰/۱۵	واژه‌های «به» و «باد» در کجای مصراع با واژه «بر» برابرند؟ این اختیار از کدام نوع است؟	۲۰
۱/۱۵	با تقطیع بیت زیر و یافتن وزن آن، اختیارات شاعری را مورد بررسی قرار دهید. «دیگر دلم هوای سرودن نمی‌کند تنها بهانه دل ما در گلو شکست» (اختیارات شاعری: ۱- اختیار زبانی، ۲- اختیار وزنی)	۲۱
۰/۱۵	واژه «زال» در بیت زیر، پدیدآورنده آرایه «ایهام» است یا «ایهام تناسب»؟ توضیح دهید. «چنان سایه گسترد بر عالمی که زالی نیندیشد از رستمی»	۲۲
۰/۱۵	در بیت زیر، کدام واژه «ایهام» دارد؟ معانی دوگانه آن را بنویسید. «جان ریخته شد با تو، آمیخته شد با تو چون بوی تو دارد جان، جان را هله بنوازم»	۲۳

۰/۷۵	<p>با توجه به آرایه‌های خواسته شده، شمارهٔ ردیف بیت مورد نظر را در داخل کمانک بنویسید. (یک بیت اضافه است.)</p> <p>- اغراق (.....) - ایهام (.....) - ایهام تناسب (.....)</p> <p>الف) گر هزار است بلبل این باغ همه را نغمه و ترانه یکی است ب) بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران پ) جانم ملول گشت ز فرعون و ظلم او آن نور روی موسی عمرانم آرزوست ت) اگر سنت اوست نوآوری نگاهی هم از نو به سنت کنیم</p>	۲۴
۰/۵	<p>درس ۱۰</p> <p>درستی و نادرستی هر عبارت را مشخص نمایید.</p> <p>الف) مدح، ذم، هجو، در شعر ادبیات معاصر قبل از انقلاب به وفور یافت می‌شود. ☐ درست ☐ نادرست ب) از پایان دههٔ پنجاه تا پایان دههٔ شصت، گرایش به داستان‌های بلند بیشتر از داستان کوتاه است. ☐ درست ☐ نادرست</p>	۲۵
۰/۲۵	<p>زبان داستان‌ها به ویژه در زمان جنگ بیشتر..... است.</p>	۲۶
۰/۵	<p>هر یک از توضیحات زیر معرّف کدام سطح شعر انقلاب اسلامی است؟</p> <p>الف) روح حماسه و عرفان در شعر این دوره آشکار و نمایان است. ب) زبان و واژگان شعری در قصاید، به سبک خراسانی نزدیک است.</p>	۲۷
۰/۵	<p>دو ویژگی زبانی متن زیر را بنویسید.</p> <p>«مینی‌بوس با سرعت نه‌چندان زیاد پیش می‌رفت. نگاه کردم به مناظر اطراف جاده و مزارع و خانه‌های روستایی، بعد از هفتاد و پنج روز زندانی بودن، حس فراموش نشدنی در من ایجاد می‌کرد. شکل و شمایل خانه‌های روستایی آن‌جا هم شبیه روستای خودمان بود.»</p> <p>با توجه به ابیات زیر از «احمد عزیزی»، به پرسش‌ها پاسخ دهید. (شبه‌نصایح کردستان - خرداد ۹۸)</p> <p>«اشک می‌ریزد علی مانند رود بر تن زهرا گل یاس کبود گریه آری گریه چون ابر چمن بر کبود یاس و سرخ نسترن»</p> <p>الف) قالب شعری سروده را بنویسید. ب) دربارهٔ ویژگی فکری شعر توضیح دهید. پ) در بیت دوم سروده، یک آرایهٔ «معنوی» مشخص کنید.</p>	۲۸
۰/۲۵		۲۹
۰/۲۵		
۰/۲۵		
۰/۵	<p>درس ۱۱</p> <p>نام قالب هر یک از اشعار زیر را بنویسید. (نصایح - خرداد ۱۴۰۰)</p> <p>الف) می‌تراود مهتاب / می‌درخشد شب تاب / نیست یک دم شکند خواب به چشم کس و لیک / غم این خفتهٔ چند / خواب در چشم ترم می‌شکند.</p> <p>ب) هر لحظه به شکلی بت عیار برآمد دل برد و نهان شد هر دم به لباسی دگر آن یار برآمد گه پیر و جوان شد</p> <p>مصراع اول بیت زیر را تقطیع هجایی کنید و نام بحر حاصل از تکرار ارکان را بنویسید.</p> <p>«روزگار است این‌که گه عزت دهد گه خوار دارد چرخ بازیگر از این بازیچه‌ها بسیار دارد»</p>	۳۰
۰/۷۵		۳۱
۰/۵	<p>درس ۱۲</p> <p>بارزترین آرایهٔ هر بیت را از میان گزینه‌های ارائه شده، انتخاب کنید.</p> <p>الف) دل چو شد غافل ز حق، فرمان پذیر تن بُود (۲) حُسن تعلیل (۱) اسلوب معادله ب) عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت که چندین گل‌اندام در خاک خفت (۱) ایهام تناسب (۲) حُسن تعلیل (۳) تضمین (۴) اسلوب معادله</p> <p>قسمت مشخص شده در سرودهٔ زیر، پدیدآورندهٔ کدام آرایهٔ ادبی است؟ (نصایح - خرداد ۱۴۰۱ - با تغییر)</p> <p>«روی علف‌ها چکیده‌ام / من شب‌نم خاک‌آلود یک ستاره‌ام / نجوای نمناک علف‌ها را می‌شنوم / جایم اینجا نبود ...»</p>	۳۲
۰/۲۵		۳۳
۲۰	جمع نمره	موفق باشید.

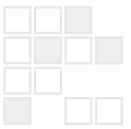
ردیف	نمره	سؤال				
۱	۰/۲۵	الف) تاریخ ادبیات (۲ نمره) مهم ترین اثر ترجمه شده در زمان فتحعلی شاه کدام کتاب بود؟ الف) داستان باستان پ) تاریخ بیداری ایرانیان ب) سرگذشت حاجی بابای اصفهانی ت) مُنشآت				
۲	۰/۲۵	متن زیر کدام شاعر را معرفی می کند؟ «در به کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعاری ساده و روان، مهارت داشت. در طنز، هجو و هزل، چیره دست بود. در شعری اگرچه اندیشه های نوگرایانه وجود دارد، ولی جایگاه خانوادگی و تفکرات شخصی او، مانع از آن می شود که در ردیف شاعران آزادی خواه مشروطه قرار بگیرد.» الف) عارف قزوینی پ) ایرج میرزا ب) فرخی یزدی ت) سید اشرف الدین گیلانی				
۳	۰/۲۵	درست یا نادرست بودن جمله های زیر را مشخص کنید. الف) مشهورترین اثر جلال آل احمد «دید و بازدید» نام دارد. ب) دوره اول سلطنت رضاخان را دوره درخشش نیما و جدال بر سر شعر کهنه و نو می دانند.				
۴	۰/۵	جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید. اوج سخن پروین در قطعات اوست که در آنها به شیوه و توجه دارد.				
۵	۰/۵	نام آثار را در ستون «الف» به پدیدآورندگان آثار در ستون «ب» وصل کنید. (در ستون «ب»، یک مورد اضافه است.)				
		<table border="1"> <thead> <tr> <th>«الف»</th> <th>«ب»</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>الف) آینه های ناگهان ب) تلخ و شیرین</td> <td>۱- سید محمدعلی جمال زاده ۲- علی مؤذنی ۳- قیصر امین پور</td> </tr> </tbody> </table>	«الف»	«ب»	الف) آینه های ناگهان ب) تلخ و شیرین	۱- سید محمدعلی جمال زاده ۲- علی مؤذنی ۳- قیصر امین پور
«الف»	«ب»					
الف) آینه های ناگهان ب) تلخ و شیرین	۱- سید محمدعلی جمال زاده ۲- علی مؤذنی ۳- قیصر امین پور					
۶	۰/۲۵	ب) سبک شناسی (۲ نمره) یکی از خصایص برجسته ادبیات داستانی پس از انقلاب چیست؟ الف) محدود شدن موضوعات به دفاع مقدس پ) پررنگ شدن تفکر انسان گرایانه (اومانیزم) ب) غیردینی و گاه ضددینی بودن آن ت) تنوع موضوعها				
۷	۰/۲۵	اصلی ترین درون مایه شعر دوره انقلاب در کدام گزینه آمده است؟ الف) فرهنگ عاشورایی ب) حماسه پ) عرفان ت) فرهنگ دفاع مقدس				
۸	۰/۵	جاهای خالی را با عبارت مناسب پر کنید. از شاخه های ارزنده ای که در نثر عصر بیداری چشم نواز است، طنز و است.				
۹	۰/۲۵	با توجه به جمله های زیر، مورد درست را از داخل پرانتز انتخاب کنید. الف) در شعر سنتی دوره انقلاب اسلامی تقلید از سبک عراقی و خراسانی و تمایل به آنها (زیاد / کم) است.				
۱۰	۰/۲۵	ب) از بارزترین ویژگی های ادبیات دوره بیداری (توجه به مردم / تعلیم و تربیت جدید) بود. درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخص کنید. الف) آشنایی زبانی و روی آوردن به ترکیب های بدیع و بی سابقه، یکی از مشخصه های شعر دوره انقلاب اسلامی است.				
	۰/۲۵	ب) ابهام در شعر معاصر پسندیده نیست و معنی گریزی، از ویژگی های شعر این دوره است.				

پ) موسیقی شعر (۶ نمره)

۰/۲۵	۱۱	مصوّت بلند «ی» در کدام واژه همواره کوتاه است؟ الف) سیاست ب) بپیر پ) شیرین ت) تندیس
۰/۲۵	۱۲	رکن یا وزن شعر نوی زیر، کدام است؟ «همه اجزایم با مهر تو آمیخته است / همه ذراتم با جان تو آمیخته باد! / خون پاکم که در آن عشق تو می جوشد و بس / تا تو آزاد بمانی / به زمین ریخته باد»
۰/۲۵	۱۳	الف) فعولن ب) مفاعیلن پ) مستفعلن ت) فعلاتن تقطیع هجایی ارائه شده برای کدام واژه با حذف همزه انجام گرفته است؟ الف) برانگیخت (U - - -) ب) سرانجام (U - - U)
۰/۵	۱۴	کدام مصراع با مصراع «بشنو از نی چون حکایت می کند» هم وزن است؟ الف) بیا تا قدر یکدیگر بدانیم ب) نه سبو پیدا در این حالت نه آب
۰/۵	۱۵	در رکن اول مصراع اول بیت زیر، کدام اختیار وزنی دیده می شود؟ «یاد باد آن که ز ما وقت سفر یاد نکرد به وداعی دل غمدیده ما شاد نکرد»
۰/۵	۱۶	درست یا نادرست بودن جملات زیر را مشخص کنید. الف) اگر شاعری به جای مفتعلن (-UU-) مفعولن (---) بیاورد، از اختیار شاعری «قلب» استفاده کرده است. درست ☐ نادرست ☐ ب) اگر هر مصراع دارای چهار رکن یا پایه آوایی باشد، مجموع پایه ها را «مثنی» می نامند. درست ☐ نادرست ☐
۰/۲۵	۱۷	وزن بیت زیر در کدام گزینه به درستی آمده است؟ «بلبلی برگ گلی خوش رنگ در منقار داشت و اندر آن برگ و نوا خوش ناله های زار داشت» الف) مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن ب) فعلاتن فعلاتن فعلاتن فاعلن پ) مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ ت) فعلاتن فعلاتن فعلاتن فاعلن
۱	۱۸	نمونه های زیر با توجه به تقطیع مقابل آنها، با کدام اختیار شاعری مطابقت دارند؟ الف) تو کجایی (- U -) ب) آبرویش (- U -)
۰/۲۵	۱۹	با توجه به عبارت زیر، مورد درست را از داخل پرانتز انتخاب کنید. اگر در مصراع اول بیتی عبارت «بروم (UU -)» آمده باشد و در مصراع دوم عبارت «بُرَدَم (--)» در برابر آن آمده باشد شاعر از اختیار وزنی (ابدال / قلب) استفاده کرده است.
۲/۲۵	۲۰	با توجه به بیت «به صد جان ارزد آن رغبت که جانان / نخواهم گوید و خواهد به صد جان» پایه های آوایی، وزن شعر و نشانه های هجایی را تعیین کنید.

ت) زیبایی شناسی (۶ نمره)

۰/۲۵	۲۱	بیت «جسمی دارم چو جان مجنون همه درد / جانی دارم چو زلف لیلی همه تاب» به چه ماجرای تلمیح دارد؟
۰/۵	۲۲	در کدام یک از بیت های زیر آرایه «تضاد» و در کدام یک «تناقض» به کار رفته است؟ الف) هرگز وجود حاضر غایب شنیده ای؟ ب) چشم چپ خویشتن بر آرم من در میان جمع و دلم جای دیگر است تا روی نبیندت به جز راست
۰/۵	۲۳	شاعر بیت زیر، در توصیف چه چیز اغراق کرده است؟ از ضعف چنان شدم که بر بالینم صد بار اجل آمد و شناخت مرا
۰/۷۵	۲۴	در بیت «پرستش به مستی است در کیش مهر / برون اند زین جرگه هشیارها» الف) کدام معنی در واژه «مهر» مورد نظر شاعر است؟ ب) واژه «مهر» در معنای دیگر خود با کدام کلمه تناسب دارد؟ پ) این واژه کدام آرایه ادبی را به وجود آورده است؟

یاسجَنان

آزمون شماره ۱ نوبت اول دی ماه

آزمون ۱ و ۲

۱۷- الف) [۷۰] درست (ب) [۶۹] نادرست؛ توبه به قالب‌های قصیده و مثنوی در شعر

ملک الشعراء بشار و ارباب الممالک فراهانی بیشتر است.

۱۸- [۶۹] سادگی و روانی

۱۹- [۶۹] آزادی، وطن، قانون، تعلیم و تربیت جدید، توجه به مردم و ...

۲۰- الف) [۶۹] زبانی (ب) ادبی

۲۱- [۷۰] (۱) کمی واژه‌ها و ترکیبات عربی (۲) کوتاهی و سادگی جملات، (۳) و پیور

لغات بیگانه مانند «ژاندارم»؛ «۴» عامیانه بودن نثر و ...

۲۲- [۶۹] خطاب قرار دادن «چرخ» و جفای چرخ: تشخیص / درد و

نالیدن: تناسب / استعاره: دزد استعاره از بیگانگان و ...

۲۳- الف) [۶۹] ۱- نگرش آزادی خواهی ۲- دعوت مردم به مبارزه علیه

ظلم و استبداد ۳- بیان نثری در راه وطن (ب) ۱- سر و پا: تضاد و تناسب

۲- سر: مجاز از جان ۳- دست از جان شستن و سرنهوان: کنایه

۲۴- [۷۲] گزینه «الف»

۲۵- [۷۲] اختیار زبانی (کوتاه تلفظ کردن هجای دوم که بلند است.)

با دو بی ← با دُ بی
- - - - U - -

۲۶- [۷۱] حُسن دام ← U - - U

۲۷- [۷۲]

پایه‌های آوایی	ز	دُ	دی	د	خوین	ف	شا	نم	ز	غ	مَت	ش	ب	ج	دا	بی
وزن	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ
نشانه‌های هجایی	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U

در هجای سیزدهم مصراع اول، بلند تلفظ کردن هجای کوتاه «ب»

← اختیار زبانی

۲۸- [۷۲]

پایه‌های آوایی	ث	کُ	جا	بی	تا	شُد	وَم	مَن	چا	کِر	رَت
وزن	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ
نشانه‌های هجایی	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U

مصراع اول: بلند تلفظ کردن هجای کوتاه «ث» ← (U ←) اختیار زبانی

مصراع دوم: بلند تلفظ کردن هجای کوتاه «ن» ← (U ←) اختیار زبانی

۲۹- الف) [۷۳] لف و نشر نامرتب (ب) لف اول ← ملامت، نشر دوم ← شنیدم

۳۰- الف) [۷۵] تناقض ← در عین درمان است.

ب) [۷۳] لف و نشر ← دل و کشورت یمع و معمور
↓ ↓ ↓ ↓
لف ۱ لَف ۲ لَف ۱ نَشْر ۲ نَشْر

پ) [۷۴] تضاد ← پفته ≠ قام

۳۱- الف) [۷۳] لف و نشر نامرتب (ب) لف و نشر مرتب

آزمون شماره ۲ نوبت اول دی ماه

۱- الف) [۶۱] درست (ب) [۶۳] نادرست؛ بیشترین و رکورد نویسندگان عصر مشروطه به

«مان‌های تاریفی» بود.

۲- [۵۹] هاتف اصفهانی

۱- الف) [۶۴] نادرست؛ وی تَکَلَّف در نثر را از بین برد (ب) [۶۰] درست

۲- [۶۳] تاریخی

۳- الف) [۶۱] گزینه «۱» (ب) [۵۸] گزینه «۳»

۴- [۶۱] ایرج میرزا

۵- الف) [۶۴] قائم مقام فراهانی (ب) دهخدا

۶- [۶۰] در شعر مذکور، شاعر به آزادی خواهی و جان نثاری مشروطه خواهان

اشاره می‌کند. «شب تار» نماد حکومت استبدادی است و مقصود از

«خفتگان» مردم ناآگاه آن زمانه هستند که با مبارزه روشنفکران و آگاهی

بخشی شاعران معترض «خمار» از سرشان پریده است. «محبوبه»

نیلگون عمار» خورشید است که نماد آگاهی و آزادی است و طلوع

خورشید پایان استبداد را نوید می‌دهد. در آخر نیز از شهدای مشروطه یاد

می‌کند تا مردم بدانند چه کسانی (مانند جهانگیر صوراسرافیل) جان خود

را در راه آزادی از دست داده‌اند.

۷- الف) درست (ب) نادرست؛ به حافظه شنیداری ما وابسته است.

۸- [۶۵] همسان

پایه‌های آوایی	د	لَم	سَر	پ	ها	مَوَیِّز	ر	ها	می	پ	سَن	دَد
وزن	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ
نشانه‌های هجایی	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U

۹- [۶۵] اول:

پایه‌های آوایی	دُن	یا	نَد	بِر	ز	دَان	کِر	پ	رِ	شَان	کُ	نِ	دِ	لِ
وزن	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ	فَعْلَـثْ
نشانه‌های هجایی	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U

۱۰- [۶۵] گزینه «ب»

پایه‌های آوایی	گَف	تِ	گِ	لِ	ای	ز	ما	نَ	دا	رِ	مِ	گِ	لِ	از	تُ	پَس	نَ	دا	رِ
وزن	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ	مَفْعُولُ
نشانه‌های هجایی	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U

۱۱- الف) [۶۶] مراعات نظیر (ب) [۶۷] تلمیح (پ) [۶۸] تضمین

۱۲- [۶۸] ذکر دقیق و عینی حدیث «الضَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ» در بیت، آرایه

تضمین را پدید آورده است.

۱۳- [۶۷] اشاره به داستان قارون و مال اندوزی او، آرایه تلمیح را پدید آورده است.

۱۴- الف) [۶۶] سر، دل و دیده (گهر و دریا) (ب) جیب و مال (جام و می)

۱۵- [۶۷] گزینه «الف»؛ تلمیح: اشاره به آیه «أَنَا اللَّهُ وَاَنَا إِلَهِهِ رَاعِبُونَ» / مناس؛ اصل - وصل

۱۶- الف) [۶۶] مراعات نظیر (۰/۲۵)؛ واژه‌های «گویی»، «پوگان» و نیز «دست»، «پا»،

«سر» و «زلف» آرایه مراعات نظیر را پرورد آورده‌اند. (ب) [۶۷] تلمیح (۰/۲۵)؛ این بیت به

آیه ۱۱۵ سوره بقره «فَإِنَّمَا تَوَلَّوْا فِتْنَةً وَفِي اللَّهِ إِشَارَةٌ بَاطِنَةٌ» اشاره دارد. (پ) [۶۸] تضمین (۰/۲۵) مولوی

برای بهتر ادراک کردن مقصود فویش، آیه‌ای از قرآن را تضمین کرده است.

۳- گزینه «الف» [۵۸]

۴- اعزام دانشجویان به خارج از کشور (۲) رواج صنعت چاپ (۳) تاسیس مدرسه دارالفنون و ...

۵- الف [۶۴] دهخدا (ب) [۶۱] ایرج میرزا

۶- الف [۶۶] مراعات نظیر: شرع، قرآن، ایمان / [۶۷] برق، نور - تلمیح: اشاره به آیه ۱ سوره «قلم» «ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ» (ب) [۶۹] شاعر در این سروده به تأثیر شعر و ادبیات (قلم) در روشنگری جامعه اشاره می‌کند. وی معتقد است ادبیات و شعر روشنگر توانایی حل مشکلات و نارسایی‌های جامعه را دارد. در پایان نیز به عدم آزادی مطبوعات و ... در جامعه اشاره شده است.

۷- [۶۹] ادیب‌الممالک، شاعر این سروده، جنگ و خونریزی را با توجه به تعلیمات دین و شریعت خویش ناپسند می‌داند؛ اما معتقد است که برای پاسداری از دین و حفظ میهن، می‌بایست دست به جهاد و مبارزه زد و حتی از جان خود گذشت.

۸- [۶۵]

پایه‌های آوایی	مُم	خَم	مَد	کَا	فَ	رِی	نِش	هَس	ت	خَا	کَش
وزن	هَو	زَا	رَا	آ	فَ	رِی	بَر	جَا	نَ	پَا	کَش
نشانه‌های همایی	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-

۹-

پایه‌های آوایی	آ	ب	ز	نِی	د	رَا	ه	رَا	هَی	ک	نِ	گَا	ر	مِی	ر	سَد
وزن	مَز	دِ	دِ	هَی	دُ	بَا	غ	رَا	بُو	ی	بَ	هَا	ر	مِی	ر	سَد
نشانه‌های همایی	-	U	U	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-

۱۰- گزینه «الف» [۶۵]

مفعول / مفاعِلن / مفاعِی (فعلولن)
مستفعل / فاعلات / مُستف (فعلن)

۱۱- [۶۶] گزینه «ت»؛ واژه‌های کمان، سپر و پیکان آرایه مراعات نظیر را پریر آورده‌اند.

۱۲- [۷۴] و [۷۵] تضاد آوردن دو امر متضاد در سخن است بدون این که با هم جمع شوند؛ اما تناقض جمع بستن دو امر متضاد با هم است. مثلاً در «یقینی بودن اصل احتمال» دو امر متضاد با هم جمع بسته شده‌اند.

۱۳- [۶۸] نویسنده برای تثبیت مفهوم مدّ نظر خود عیناً از حدیث مشهوری از امام علی (ع) بهره می‌برد.

۱۴- [۶۸] تضمین

۱۵- [۶۷] و [۶۸] الف تلمیح: اشاره غیرمستقیم به داستان، حکایت، آیه و ... (اشاره به داستان فرهاد کوهکن) (ب) تضمین: استفاده عینی از حدیث، آیه و ... (جئات تجری تحتها الانهار)

۱۶- [۷۰] الف درست (ب) درست

۱۷- [۶۹] گزینه «ت»؛ توبه به تعلیم و تربیت پریر از درون‌مایه‌های شعر عمر بیداری است.

۱۸- [۶۹] ملک الشعراء بهار و ادیب‌الممالک فراهانی

۱۹- [۶۹] (۱) فکری (۲) زبانی (۳) ادبی

۲۰- الف [۶۹] ۱- سادگی و روانی زبان شعر ۲- به کارگیری واژگان کهن (اندر، بتر) (ب) زبَر- سَر (پ) پرداختن به مضامین سیاسی، اجتماعی و وطنی از اصول حاکم بر شعر دوره بیداری است. شاعر در سروده مذکور، جان‌نثاری و غیرت در راه میهن را به تصویر کشیده است.

۲۱- الف [۶۹] سروده مذکور، خفقان و استبداد حاکم بر جامعه را بیان می‌کند. همچنین در بیت دوم شاعر مخاطبان خود را به ایثار جان برای آزادی جامعه از اسارت طاغوت رهنمون می‌سازد. (ب) فدا کردن جان برای آزادی (جان‌نثاری)

۲۲- [۷۱] گزینه «ب»

۲۳- [۷۲] گزینه «الف»

۲۴- [۷۲] در صورتی که پس از آن یک مصوّت بیاید؛ مانند عامیانه، میان، سیاست و ...
۲۵- [۷۲] گزینه «الف»، مصوّت کوتاه «م» در هجای دوم مصراع اول بلند به حساب می‌آید. (U ← -)

۲۶- [۷۱] و [۷۲] الف هجای هفتم در مصراع اول که بلند است، کوتاه تلفظ می‌شود. (رو ← ر) اختیار زبانی

(ب)

پایه‌های آوایی	پِی	شِی	کَ	مَا	نِ	اَب	رُ*	یَیْش	لَا	بِ	هَ	مِی	کُ	نَم	وُ	لِی
وزن	گُ	شِ	کِ	شِی	دِ	اَسَآت	زَا	گُ	شِ	بِ	مِن	نِ	مِی	کُ	نَم	لِی
نشانه‌های همایی	-	U	U	-	U	U	-	-	U	U	-	U	U	-	U	-

۲۷- الف [۷۵] متناقض نما (پی‌مدا پرورن فریار) (ب) [۶۷] تلمیح (اشاره به داستان شیرین و فرهار) (پ) [۷۴] تضاد (رعا ≠ نفرین) (ت) [۷۳] لف و نشر (آینه ← لف (۱)،

ترازو ← لف (۲)، فموش ← نشر (۱)، گویا ← نشر (۲))

۲۸- [۷۵] گزینه «ب»؛ در غم شادمانی کردن

۲۹- [۷۳] قبض ← لف (۱) / بسط ← لف (۲) / گریه مینا ← نشر (۱) / خندیدن ساغر ← نشر (۲) / لف و نشر مرتب

۳۰- الف [۷۴] تضاد (ب) [۷۵] تناقض

آزمون شماره ۳ نوبت اول دی ماه

۱- الف [۶۱] نادرست (ب) [۶۱] نادرست (۰/۲۵)

۲- [۶۴] گزینه «پ» (۰/۲۵)

۳- [۵۹] گلشن صبا (۰/۲۵)

۴- [۶۳] ناظم‌الاسلام کرمانی (۰/۲۵) - [۶۴] علی‌اکبر دهخدا (۰/۲۵)

۵- [۵۸] به سبب فقر فرهنگی جامعه (۰/۲۵) و سُستی و رخوت حاکم بر ادبیات (۰/۲۵)

۶- الف [۶۹] ابوالقاسم لاهوتی (۰/۲۵) توجه به مردم (۰/۲۵)

۷- الف [۶۹] گزینه «۱» (ب) [۷۰] گزینه «۴» (۰/۲۵)

۸- الف [۷۰] فکری (۰/۲۵) ادبی (۰/۲۵)

۹- [۶۹] قانون (۰/۲۵)

۱۰- [۶۹] ظهور شعر نو (۰/۲۵)

۱۱- [۶۵] گزینه «ب» (۰/۲۵)

۱۲- گزینه «ت» (۰/۵)

۱۳- [۷۱] بدون حذف همزه ← دل / آ / رام (U ---) (۰/۲۵) با حذف

همزه ← د / لا / رام (U -- U) (۰/۲۵)

درس ۱: تاریخ ادبیات قرن های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)

۵۸ وضعیت کلی دوره بازگشت ادبی

● صفویه

تسلط «سبک هندی» و «مکتب وقوع» (در کتاب یازدهم، در این مورد بحث شد.)

● افشاریه و زندیه

- نبود رشد و شکوفایی قابل توجه در تاریخ ادبیات ایران
- روی گردانی شاعران از سبک هندی و در عین حال تأثیرپذیری از آن سبک و مکتب وقوع

- اداره انجمن ادبی اصفهان توسط مشتاق اصفهانی و چند تن دیگر از ادیبان
● اوایل قاجار (دوران فتحعلی شاه)

- پر رونق تر شدن بازگشت به شیوه و الگوی گذشتگان در ادبیات
- تأسیس انجمن ادبی نشاط توسط عبدالوهاب نشاط
- تشکیل انجمن ادبی خاقان به ریاست فتحعلی شاه در تهران
- پیدایش سبک بازگشت ادبی

● دوران مظفردین شاه

- شکل گیری «ادبیات بیداری» یا «ادبیات مشروطه» تحت تأثیر بیداری شاعران، تحصیل کردگان و توده های مردم و تغییر شرایط اجتماعی
- ورود لغات و اصطلاحات غربی در شعر
- آمدن شعر به میان مردم و مردمی شدن موضوعات
- شاعران در این دوره به «محتوا» بیش از «صور خیال» توجه داشتند.
- [تکمیل] هدف انجمن «خاقان» رهایی بخشیدن شعر از تباهی و انحطاط
اواخر دوران صفوی و دوره های بعد از آن بود.

● سبک بازگشت

راهی که انجمن خاقان برای روگردانی از سبک هندی در پیش گرفت، «تقلید از آثار پیشینیان» بود؛ در نتیجه شعر به دوران گذشته (یعنی «سبک خراسانی» و «سبک عراقی») بازگشت. به این سبک اصطلاحاً «سبک بازگشت» می گویند.

● عوامل ایجاد

نهضت بازگشت

ادبی

- ۱- غارت شدن کتابخانه اصفهان توسط افغان ها و قرار گرفتن تعدادی از کتاب های کتابخانه سلطنتی در دست مردم و ارتباط دوباره اهل ذوق با ادب کهن
- ۲- توجه به ادبیات در دربار قاجار و رونق بازار شعر و شاعری و مدح شاهان
- ۳- ضعیف شدن جامعه بر اثر شکست ایران از روسیه تزاری

- [تکمیل] سبک بازگشت در سطوح زبانی، ادبی و فکری پیرو سبک خراسانی و سبک عراقی است و زبان، تخیل و اندیشه در این سبک تکرار شنیده هاست.
سبک بازگشت حد واسطی بین سبک هندی و سبک دوره بیداری است.

۵۹ شاعران مطرح دوره بازگشت

- معروف ترین شاعر این سبک: هاتف اصفهانی

- قصیده سرایان پیرو سبک خراسانی و سلجوقی: صبای کاشانی (صاحب آثاری چون گلشن صبا «به تقلید از بوستان سعدی» و خداوندنامه، حماسه ای مذهبی در بیان معجزات پیامبر (ص) و دلیری های حضرت علی (ع))، قآنی شیرازی و سروش اصفهانی

- غزل سرایان پیرو سبک عراقی، به خصوص حافظ و سعدی: مجمر اصفهانی، فروغی بسطامی و نشاط اصفهانی (صاحب گنجینه نشاط)

● عوامل مؤثر در بیداری جامعه ایران

- ۱- جنگ های نافرجام ایران و روس
- ۲- توجه مردم به واقعیت ها و امکانات فنی دنیای جدید
- ۳- کوشش های عباس میرزا، ولیعهد فتحعلی شاه، در روی آوردن به دانش و فنون نوین
- ۴- اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل
- ۵- رواج صنعت چاپ، روزنامه نویسی، ترجمه و نشر کتاب های غربی
- ۶- تأسیس مدرسه دارالفنون به فرمان امیرکبیر و آموزش دانش های نوین در آن

۶۰ وضعیت زبان و ادبیات در دوره بیداری

برخی از شعرای آزادی خواه و روشنفکرانی که به علت نقد شرایط، مورد مخالفت دولت قرار گرفتند: میرزافتحعلی آخوندزاده، عبدالرحیم طالبوف و میرزا آقاخان کرمانی

● ادبیات بیداری

- به ادبیات نقدگرایی که گویای اوضاع سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی عصر مشروطه است «ادبیات بیداری» یا «ادبیات مشروطه» گفته می شود.

● مفاهیم تازه در ادبیات بیداری

آزادی - وطن - قانون خواهی و مبارزه با استبداد و استعمار - حقوق اجتماعی - برانگیختن احساسات ملی و میهنی - توجه به فراگیری علوم جدید - بیکار با بیگانه و بیگانه خواهی - انتقاد از نابسامانی ها - نفی عقاید خرافی در جامعه - سخن از حقوق زنان

انتخاب زبان محاوره در شعر

بیان واقعیات در شعر و تبدیل شعر به وسیله ای

برای بهبود زندگی

انتقال شعر به مردم از طریق روزنامه ها و مطبوعات

جلوه بیشتر شعر و ادب در تهران و سپس تبریز

علت شکل گیری نهضت ساده نویسی در شعر و ادب دوره بیداری ← انتخاب زبان قابل فهم محاوره در ادبیات، به ویژه شعر، برای ارتباط با توده مردم

۶۱ شاعران دوره بیداری

● محمد تقی بهار (ملک الشعرا)

او علاوه بر آشنایی با ادب کهن با مسائل روز دنیا نیز آشنا بود. شعر او به لحن حماسی و سبک خراسانی نزدیک است. هم در دانشگاه تحقیق و تدریس می کرد هم در حوزه سیاست و روزنامه نویسی فعالیت داشت.

از آثار او می‌توان به: سبک‌شناسی، تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران، تاریخ تطوّر نظم فارسی، دیوان اشعار و تصحیح‌های ارزشمند و مقالات علمی بسیاری اشاره کرد.

● ادیب‌الممالک فراهانی

میرزا محمدصادق امیری فراهانی که بعدها مظفرالدین شاه به او لقب «ادیب‌الممالک» داد، فعالیت اصلی‌اش روزنامه‌نگاری بود. سردبیر روزنامه «مجلس» بود. بیشتر از قالب‌های دیگر «قصیده» سرود و در آن مضامین وطنی، سیاسی و اجتماعی آورد. شعر او از حوادث و اوضاع روزگار حکایت می‌کند.

● سید اشرف‌الدین گیلانی

به «نسیم شمال» معروف بود. شعرهای او ساده و عامیانه بود و با بهره‌گیری از طنز به نقد استبداد و ابراز عشق به وطن می‌پرداخت. اشعار او در روزنامه «نسیم شمال» چاپ می‌شد.

● ایرج میرزا

مهارت او در به‌کارگیری تعبیرات عامیانه و آفریدن اشعاری ساده و روان بود. در طنز، هجو و هزل چیره‌دست بود. با وجود اندیشه‌های نوگرایانه در شعرش به دلیل جایگاه خانوادگی (نواده فتحعلی‌شاه قاجار بود) و همچنین تفکرات شخصی‌اش، از شاعران آزادی‌خواه مشروطه نیست. وی از شعرهای غربی نیز ترجمه‌هایی منظوم پدیدآورده که قطعاً «قلب مادر» یکی از آن نمونه‌هاست.

● عارف قزوینی

شاعر و موسیقی‌دانی که بیشتر تصنیف و ترانه‌های میهنی سرود. شعر او دور از پیچیدگی بود. او یکی از دردمندترین سراینده‌گان عصر بیداری بود که از مضامینی مانند وطن‌دوستی و ستیز با نادانی استفاده می‌کرد.

● فرخی یزدی

زندانی سیاسی که در شعر تحت تأثیر «مسعود سعد» و «سعدی» بود؛ آشنایی با سعدی طبع او را شکوفا کرده در دوره هفتم مجلس، نماینده مردم یزد شد و در نهایت به خاطر آزادی‌خواهی کشته شد. وی از شاعران شاخص این دوره به شمار می‌رود.

● میرزاده عشقی

شاعر، روزنامه‌نگار، نماینده‌نویس و نظریه‌پرداز دوره مشروطه بود. روزنامه‌اش «قرن بیستم» نام داشت که در آن اعمال و مقاصد پلید رجال خائن زمان را افشا می‌کرد. به دلیل همین جسارت و بی‌پروایی در بیان اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی و وطن‌پرستانه‌اش به دست رضاخان ترور شد. مهم‌ترین اثر وی نمایشنامه منظوم «ایده‌آل» یا «سه تابلوی مریم» است.

● ۶۲ وضعیت نثر فارسی در قرون دوازدهم و سیزدهم (دوره بیداری)

● دلایل حرکت نثر به سمت سادگی در دوره مشروطه

۱- رواج و گسترش روزنامه‌نگاری، ۲- روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی بر اثر ارتباط با ادبیات اروپا، ۳- تغییر مخاطبان نوشته‌ها

● پیشگامان ساده‌نویسی در نثر دوره بیداری

قائم‌مقام فراهانی، علامه دهخدا، زین‌العابدین مراغه‌ای، عبدالرحیم طالبوف، میرزا آقاخان کرمانی، ناصرالدین شاه قاجار و ...

● ۶۳ حوزه‌های ادبی نثر دوره بیداری

● روزنامه‌نگاری

بیشتر نویسندگان مطالب خود را در قالب مقاله در روزنامه‌ها منتشر می‌کردند. روزنامه‌های این دوره مانند «صوراسرافیل» با مدیریت «میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل» و «نسیم شمال» با مدیریت و نویسندگی «سید اشرف‌الدین گیلانی» طنزآمیز و منتقدانه بودند. از نشریات ادبی می‌توان به «بهار» که به وسیله میرزا یوسف اعتصامی آشتیانی (پدر پروین اعتصامی) تأسیس شد و «دانشکده» و «نوبهار» با مدیریت ملک‌الشعرا بهار اشاره کرد.

● داستان‌نویسی

این حوزه در ادبیات تازه است و در ایران پیش از مشروطه از طریق ترجمه رمان تاریخی غربی آغاز شده است. در عصر مشروطه، به دلیل باستان‌گرایی و حاکمیت روحیه کاوشگرانه در شناخت هویت گذشته در نویسندگان، رمان تاریخی بیشتر مورد توجه نویسندگان قرار گرفت. از رمان‌نویسان این دوره می‌توان به «محمدباقر میرزا خسروی» با رمان «شمس و طغرا» و «میرزا حسن خان بدیع» با رمان‌های «شمس‌الدین و قمر» و «داستان باستان» اشاره کرد.

● نمایشنامه‌نویسی

این حوزه نیز مانند «رمان» در ادبیات تازه است. در دوره ناصرالدین‌شاه رواج یافت و اولین نویسنده نمایشنامه فارسی «میرزا آقا تبریزی» بود؛ او چند نمایشنامه کوتاه نوشت که زبانی ساده، روان، بی‌تکلف و عوام‌فهم داشتند.

● ترجمه

با تأسیس چاپ‌خانه در زمان «فتحعلی‌شاه» آغاز شد و در رشد آگاهی ایرانیان مؤثر بود. از مهم‌ترین آثار ترجمه شده «سرگذشت حاجی بابای اصفهانی» اثر «جیمز موریه» و ترجمه «میرزا حبیب اصفهانی» است.

● تحقیقات ادبی و تاریخی

این حوزه جاذبه چندان برای اهل قلم نداشت. اثر قابل توجه در این حوزه «تاریخ بیداری ایرانیان» تألیف «ناظم‌الاسلام کرمانی» است که موضوع آن تاریخ مشروطه است.

● ۶۴ برخی از نویسندگان دوره بیداری

● قائم‌مقام فراهانی

او تکلف را در نثر از بین برد و مسائل عصر را با زبان رایج که به شعر و مثل آمیخته بود بیان کرد؛ نوشته‌های او به سبک «گلستان سعدی» است. مهم‌ترین اثر او «منشآت» است. قائم‌مقام «احیاکننده نثر فارسی» است.

● علامه علی‌اکبر دهخدا

مجموعه نوشته‌های طنزآمیز سیاسی-اجتماعی او با عنوان «چرند و پرند» در روزنامه «صوراسرافیل» (به مدیریت میرزا جهانگیرخان) منتشر می‌شد. بعدها در استانبول روزنامه «سروش» را منتشر کرد. او نثر ساده‌راکه بعدها «محمدعلی جمال‌زاده» و «صادق هدایت» در داستان استفاده می‌کردند، رواج می‌داد. از آثار او می‌توان به کتاب ارزشمند «لغت‌نامه» و «امثال و حکم» اشاره کرد. «لغت‌نامه» مفصل‌ترین کتاب لغت زبان فارسی است.

درس ۲: پایه‌های آوایی ناهمسان

پایه‌های آوایی همسان و همسان دولختی را در سال گذشته آموختیم:

همسان

«بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم»

فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو در اندازیم»

پایه‌های آوایی	ب / یا / تا / گُل / بَ / زَف / شَا / نِ / مِ / می / دَر / سَا / غَ / زَن / دَا / زِم
وزن	مفاعیلن / مفاعیلن / مفاعیلن / مفاعیلن
نشانه‌های هجایی	- - - U - - - U - - - U - - - U

همسان دولختی

«دل می‌رود ز دستم، صاحب‌دلان خدا را»

دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا»

پایه‌های آوایی	دَل / می / زَ / دُ / دَ / دَس / تَم / صَا / حِب / دِ / لَان / حُ / دَا / رَا
وزن	مستفعلن / فعلون / مستفعلن / فعلون
نشانه‌های هجایی	- - U - U - - - U - U - - - U - U - - - U

این دو نوع وزن یا پایه‌های یکسانی دارند (همسان) یا از تکرار متناوب دو وزن واژه به صورت منظم (دولختی) ساخته شده‌اند.

۶۵ پایه‌های آوایی ناهمسان

در شعر فارسی، اوزان دل‌نشین و گوش‌نوازی وجود دارد که نظمی «ناهمسان» دارند. در این‌گونه وزن‌ها، وزن‌واژه‌ها ناهمگون و غیرتکراری‌اند.

«ای بی‌نشان محض نشان از که جویمت»

گم گشت در تو هر دو جهان از که جویمت»

«عطار»

وزن این بیت «مفعول فاعلاٹ مفاعیل فاعلن» است (با تقسیم سه‌تایی، چهارتایی، چهارتایی، سه‌تایی).

مهم‌ترین عامل در تعیین وزن شعر درست خواندن و درک موسیقی از طریق شنیدار است؛ پس از آن تقطیع و تقسیم هجاها و تعیین مرز پایه‌های آوایی اهمیت دارد.

به تقطیع و تعیین وزن واژه‌های بیت قبل دقت کنید:

پایه‌های آوایی	ای / بی / ن / شَا / ن / مَح / ض / ن / شَا / نَز / ک / جَو / ی / مَت
وزن	مفعول / فاعلاٹ / مفاعیل / فاعلن
نشانه‌های هجایی	- U - U - - U U - U - U - - - U

یک اصل اساسی در مرزبندی این است که «تقسیمات هجاها باید تولید یک وزن واژه کند.» [البته در آخر مصراع گاهی یک یا دو هجا از وزن واژه حذف می‌شود.] هر تقسیم‌بندی دیگری نیز باید از قواعد پیروی کند.

معمولاً هجاها را در دسته‌های ۳ تایی و ۴ تایی قرار می‌دهیم. به ندرت پایه دو هجایی یا پنج هجایی در میان مصراع تولید می‌شود.

● شیوه یافتن وزن از طریق تقطیع

ابتدا هجاها را به صورت تکراری یا همسان یک پایه‌ای دسته‌بندی می‌کنیم؛ اگر نشد، آن را به صورت همسان دو لختی سامان می‌دهیم؛ باز هم اگر هجاها بی‌بیت، نظم مورد نظر ما را ایجاد نکردند، پایه‌ها را به صورت «ناهمسان» مشخص می‌کنیم.

(۱) □ / □ / □ / □ : ---U / ---U / ---U / ---U

(۲) □ □ // □ □ : ---U / -U --- // -U / -U ---

(۳) □ / ○ / □ / □ : -U - / U - -U / U - U - / U - -

در تعیین مرز پایه‌ها و دسته‌بندی هجاها، نظم همسان بر دسته‌بندی ناهمسان ترجیح دارد؛ یعنی اگر وزن یک بیت را بتوان به دو طریق تعیین کرد، در صورتی که یکی همسان و دیگری ناهمسان باشد، باید نظم همسان را انتخاب کنیم.

«دیری است که دلدار پیامی نفرستاد»

ننوشت کلامی و سلامی نفرستاد»

«حافظ»

✓ تقسیم همسان → -- | UU -- | UU -- | UU --

x تقسیم ناهمسان → -- U | U - -U | U - -U | U - -

درس ۳: مراعات نظیر، تلمیح و تضمین

تعریف بدیع

معنی لغوی: تازه و نو

معنی اصطلاحی: مجموعه آرایه‌هایی که بر زیبایی لفظی و معنایی سخن می‌افزایند.

لفظی؛ مانند: سجع، جناس، ترصیع، واج‌آرایی، تکرار و...

معنوی؛ مانند: اغراق، ایهام، تضاد، مراعات نظیر، تلمیح،

تضمین، حُسن تعلیل و...

● انواع بدیع

معنی لغوی: تناسب‌ها و هماهنگی‌ها

معنی اصطلاحی: آوردن واژه‌هایی در

سخن که با یکدیگر ارتباط معنایی (غیر

از تضاد) داشته باشند.

«فریاد که از شش جهتم راه بیستند»

آن خال و خط و زلف و رخ و عارض و قامت»

«حافظ»

معنی لغوی: اشاره کردن با گوشه چشم

معنی اصطلاحی: اشاره سخنور در کلام خویش به داستان،

آیه، حدیث و مثل است.

تلمیح یک مفهوم بلند را در سخنی کوتاه در حد چند واژه می‌گنجاند و این

ایجاز از جهت هنری بسیار قابل توجه است.